
Kronika * Chronicle

TAURAUŠ ŽMOGAUS KELIAS

(Jono Šeštoko 90-osioms gimimo metinėms)
(1910 12 12 – 1986 09 04)

Lietuvos gamtininkai, buvę ir dabartiniai Ekologijos instituto bendradarbiai, dažnai ir tik geru žodžiu mini taurų žmogų, zoologą Joną Šeštoką. Nuo J. Šeštoko gimimo sukako 90 metų pačioje 2000-ųjų pabaigoje.

Jonas Šeštoka – nepaprastai kilnios sielos, geros ir jautrios širdies žmogus. Su juo bendravo ir jį mylėjo labai daug įvairaus amžiaus ir išsilavinimo žmonių. Jis visiems būdavo vienodai dėmesingas ir dosnus. Tai žmogus, į kurį būdavo galima kreiptis visais gyvenimo atvejais, jis visada rasdavo ir ištiesdavo pagalbos ranką. Karo negandos Joną Šeštoką ilgiems ilgesio ir nerimo metams buvo nubloškusios į Lenkiją. Tik grįžęs į mylimą Lietuvą atgavo sielos ramybę, tik čia jis buvo laimingas ir viskuo patenkintas.

O toli gražu ne visi žinome, kad jo vaikystės ir jaunystės metai buvo sunkūs ir skausmingi. Jo, dar vaiko, sielai nebuvo lemta patirti tėvų šilumos. La-

bai anksti liko našlaitis (jau pirmaisiais jo gyvenimo metais mirė motina, o tebelankant pradžios mokyklą – ir tėvas). Mokėsi padedamas giminių ir patėvių. Kybartų gimnaziją baigė 1932 m. Buvo silpnos sveikatos, todėl buvo atleistas nuo karo tarnybos. Baigęs mokyklą buvo pradėjęs mokytis Kybartų komercinėje „Žiburio“ draugijos mokykloje, bet po 1,5 mėn. ėstojo į VDU Matematikos-gamtos fakultetą. Gyvenimo aprašyme yra nurodęs, kad studijuodamas pragyvenimui užsidirbdavo privačiomis pamokomis, taip pat šelpdavo giminės. Tačiau siekimas mokslo šviesos, noras būti gamtininku, matyt, buvo stipresnis už lydėjusį nepriteklių. 1938 m. įsidarbino jau pačiame universitete – buvo paskirtas preparatoriumi Zoologijos katedroje. Šioje katedroje dirbo asistentu dar ir po 1940 m., fakultetui jau persikėlus į Vilnių (katedrai vadovavo prof. T. Ivanauskas ir, galimas daktas, tai buvo svarbiausia, dėl ko pirmosios J. Šeštoko mokslinės publikacijos buvo apie Lietuvos paukščius). Jonas Šeštoka baigė universitetą 1940 m. įgijęs biologo-zoologo specialybę.

Tačiau 1940 m. politiniai įvykiai, okupacijos ir karas nieko gero nežadėjo. Vokiečiams uždarius universitetą, J. Šeštoka maždaug metus dirbo raštininko darbą Vilniaus miesto ugniagesių komandos priešlėktuvinės apsaugos skyriuje ir tuo pačiu metu dėstė Vilniaus vidurinėje miškų mokykloje. Karui baigiantis, baimindamasis dėl savo šeimos likimo, su žmona ir dvejų metų sūneliu persikėlė į gimtąjį Užupio kaimą Vilkaviškio rajone, bet vėliau bėdų neišvengė ir čia būdamas. Traukdamiesi vokiečiai jį išvežė darbams į Rytprūsius. Tėn dirbo žemės kasimo darbus, o po 7 savaičių pasisekė pabėgti į tėviškę, bet šeimos ten neberado. Ji taip pat buvo išvežta į Vokietiją (beje, kaip ir brolis Vladas, kuris į Lietuvą nebegrįžo). Ieškantį artimųjų J. Šeštoką vokiečiai išvežė antrą kartą. Lenkijoje dirbo žemės ūkyje. Vokiečiams pasitraukus, su šeima liko Lenkijoje, Miastko vietovėje, dirbo uošviams skirtą žemę. 1949 m. ėjo žemės instruktoriaus pareigas Miastko apskrities valdyboje. Nuo 1949 m. gruodžio iki 1963 m. vasario pabaigos jis dirbo Miastko veterinarijos valdybos vyr. buhalteriu.

Tačiau, kaip žinome, J. Šeštoka buvo gamtininkas ir, aišku, gerai suvokė, kad galėtų dirbti savo srities darbą. Jį traukė ornitologija. Paukščius žie-

duoti mokėsi Ventės Rago pas žinomą paukščių mėgėją ir didelį jų elgesio žinovą Miką Posingį. Pirmąjį rašinį apie 1938 m. spalį Ventės Rago stebėtus ir žieduotus paukščius J. Šeštokas paskelbė žurnale „Gamta“ (1939. Nr. 1. P. 259–279). Antrą savo publikaciją jis išspausdino „Vilniaus universiteto Matematikos-Gamtos f-to darbuose, ser. Biologija“ (1942. T. 1. P. 211–233, su prof. T. Ivanausku). Pridurtina, kad dar prieš grįždamas į Lietuvą jis perskaitė pranešimą apie ornitologinius tyrimus Lietuvoje Lenkijos pamario ornitologų suvažiavime Gdanske, o 25 psl. apimties šio pranešimo rankraštis liko Lenkijos MA Ornitologijos stotyje Šobieševė. Rašydamas apie save, asmens anketoje yra nurodęs, kad buvo Lenkijos MA Ornitologijos stoties ir taip pat Vroclavo universiteto bendradarbiu. Be to, buvo įstojęs į Lenkijos zoologų draugiją.

Visa tai liudija, kad J. Šeštokas nebuvo nustojęs domėtis ornitologija, moksliniais tyrimais. Kartu jį, kaip priverstinį išeivį, be abejo, lydėjo Tėvynės ilgesio ir gimtosios žemės traukos jausmas. Viename savo gyvenimo aprašymų minėjo, kad grįžimu į savo šalį jis pradėjo rūpintis dar 1957 m. Su sūnumi Vytautu, dukra Danute, žmona ir jos motina į Lietuvą grįžo 1962 m. kovo mėn. Grįžti namo jį skatino ir iš dalies jam padėjo, vėliau palaikė prof. T. Ivanauskas. Tik gaila, kad Lietuvoje jau nebesiėmė ornitologinių tyrimų. Tik grįžęs į Lietuvą, jis parengė 14 puslapių brošiūrą „Paukščių globa žiemą“, kurią 1984 m. išleido Lietuvos gamtos draugija. Tuo metu

Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos instituto Stuburinių sektoriui vadovavusį ornitologą A. Vaitkevičių pakeitė vėžių tyrimų specialistas J. Cukerzis, kuris pasiūlė ir prikalbėjo J. Šeštoką imtis astakologijos, o pastarasis sutiko. Per 6 metus jis parengė ir 1970 m. apgynė disertaciją „Vėžių paplitimas, išteklių būklė ir jų atstatymo galimybės Lietuvoje“. Taip pat sutapo, kad 1970 m. mirė prof. T. Ivanauskas, o J. Šeštokas tapo vyriausiu nariu Tado Ivanausko pasekėjų būrelio, kurių viena iš priedermių buvo kasmet per profesoriaus gimtadienį bei mirties metines pagerbti jį savo apsilankymu prie kapo ir Obelynėje Kaune. Jonas Šeštokas šią priedermę daug metų vykdė labai uoliai. Vis dėlto ir vėžių tyrimų srityje J. Šeštokas paliko nemažą mokslinį palikimą. Su jo pavarde buvo išspausdinta apie 130 mokslinių bei populiariųjų publikacijų.

Visi pažinoję ir dabar prisimindami kuklią, geranorišką ir labai darbščią J. Šeštoko asmenybę, galime džiaugtis turėję savitą, taurų gamtininką. Jonas Šeštokas buvo nepaprastas gamtos mylėtojas. Jis pasidalydavo sumuštinium su valkataujančiu šunimi ar kate, niekada nepamiršdavo pripildyti lesyklas savo numylėtiniams Verkių parko paukščiams. Paukščiai – J. Šeštoko gyvenimo meilė. Labai gaila, kad nespėjo pabaigti jam labai brangaus kūrinio „Paukščiai lietuvių liaudies dainose“. Ant darbo stalo liko popieriaus lapas, kuriame parašyta – volungė. Tiek nedaug buvo likę... Apskritai J. Šeštokas nebuvo uždaras, nebuvo paniuręs, o buvo saulėtos nuotaikos žmogus.

*A. Jakimavičius
L. Mickėnienė*

APGINTA DISERTACIJA

2000 m. rugsėjo 28 d. viešame ekologijos instituto doktorantūros komiteto posėdyje **Audra Paltanavičienė** apgynė biomedicinos srities, biologijos krypties fiziologijos daktaro disertaciją „**Kadmio, benzo(a)pireno ir pireno kombinuoto poveikio Wistar žiurkių organizmui įvertinimas**“.

Pirmą kartą nustatyta, kad Cd, B(a)P ir P kompleksai *Wistar* žiurkių inkstus, kepenis, patinų lytines liaukas, kraujo sudėtį dažniausiai veikia pagal antagonistinį kombinuotojo medžiagų veikimo tipą. Cd ir B(a)P kompleksas reproduktyvumą (patelių pastojimo greitį, jauniklių su makroanomalijomis skaičių, jauniklių skaičių vadoje) veikia pagal sinerginį ar adityvųjį kombinuotojo medžiagų veikimo tipą. Taip pat nustatyta, kad benzo(a)pirenas ir pirenas neveikia kadmio kaupimosi inkstuose ir pašalinimo iš organizmo su šlapimu.

Atliktų tyrimų duomenys reikšmingi nustatant šių ksenobiotikų ir jų kombinacijų poveikį kai kurių organizmo sistemų – inkstų, kepenų, kraujo, lytinei – funkcijoms. Gautų toksikologinių tyrimų rezultatų pagrindu galima vertinti cheminių medžiagų poveikio žmonių sveikatai riziką. Kombinuotojo medžiagų veikimo tyrimų duomenys yra svarbūs nustatant leistinas paros dozes žmogui.

On 28 September 2000 **Audra Paltanavičienė** defended a doctoral thesis “Evaluation of the combined effect of cadmium, benzo(a)pyrene and pyrene on the organism of Wistar line rats” at the session of the Committee of Doctoral Studies of the Institute of Ecology.

For the first time it was determined that Cd, B(a)P and P complexes affect the renal and hepatic functions, the gonadal functions of male rats, haematology, orientation activity of Wistar rats most often by the antagonistic type of the combined action of substances. The reproductive function (the conception rate of female rats, the number of the offspring with macroanomalies, the number of offspring in a litter) are affected by the Cd and B(a)P complex by the synergic or additive type of the combined action of the substances. It was also found that B(a)P and P made no influence on the accumulation of Cd in kidneys and on its excretion with urine.

The study data are important for the elucidation of the effect of these xenobiotics and their combinations on different systems: renal, hepatic, haematological, sexual. On the basis of the results obtained in toxicological tests, an chemicals. The findings of the study on the combined effect of the substances are important in establishing the allowable daily intake for man.

SNOPAD NEWS

R. W. Ashford. Feb 2001 m. kovas 30 d.

Some years ago, two high-sounding international committees proposed that all English language names for diseases should, if constructed around the generic name of the causative organism, end uniformly in ‘osis’. The proposal was instigated by the World Federation of Veterinary Parasitologists, who established a committee whose role was to develop a standard terminology for disease names. Their recommendation for SNOAPAD, a standard nomenclature for animal parasitic diseases, was subsequently adopted by the World Federation of Parasitologists, so became SNOPAD, the standard nomenclature for parasitic diseases. Where this last adoption is recorded, who was responsible for it, and how it was debated to be lost in hidden archives.

The recommendation was first brought to public notice when editors of two veterinary journals began to IMPOSE the new terminology. *Parasitology Today* published a couple of articles on the recommendations, clearly stating that they would not accept them. They also published a reasoned rejection of them by myself.

The editor of the *Annals of Tropical Medicine and Parasitology* canvassed editors of other relevant English-language journals, and found precious little support for the changes, and a great deal of antipathy towards them.

It was to be hoped that this correspondence would have caused the proponents of SNOPAD to withdraw their ideas. Unfortunately this has not happened, and there has been a polarisation between the veterinary literature which continues to use SNOPAD, and the medical and zoological literature which does not. This is evidenced by Eberhard’s review of Kassai’s new textbook of veterinary parasitology, and the response of Eckert, both in *Parasitology Today* (now *Trends in Parasitology*).

The objections to SNOPAD, included the fact that the committee, whose role was to develop English linguistic recommendations, included no linguist and no native anglophone. They ignored the basic rule of English language, that there are no prescriptive rules: rules in English describe customary usage, and there is no body, with the authority to prescribe correct usage, certainly not the WAAVP or the WFP. Most of the proposed changes, from ...iasis or ...iasis to ...osis contravened this rule.

The most serious objection to the new rules was, however, that they would create confusion rather than uniformity.

A quick look at BIDS (November 2000) shows this to have been the case.

Toxocariasis, for example, has retained supremacy over toxocarosis. Prior to 1990 there was no confusion at all. Toxocarosis first appeared in 1990 with already 18% of the usage. In subsequent years, toxocarosis has fluctuated between 0 and 31% of the usage, with no clear upward trend. Over the ten years, toxocariasis has been used in the titles, keywords or abstracts of 165 articles, and toxocarosis in just 39.

Even with more exclusively veterinarian diseases, where there was some confusion initially, traditional terms have prevailed: fascioliasis (1998–1999); 58,

fasciolosis 33, while for purely human diseases the confusion has been too limited to be more than a nuisance: leishmaniasis 863, leishmaniosis 29; taeniasis 20, taeniosis 2, and amoebiasis 29, amoebosis 0.

Trichinella infection was one source of confusion on which the search for uniformity was justified. In 1998 and 1999, trichinosis was used 44 times while the ‘SNOPAD-concordant’ trichinellosis lags with a score of 38.

It is clear from any analysis of the English language literature that authors and editors have by no means wholeheartedly adopted the SNOPAD recommendations, and that these have cluttered the literature with an increase in nomenclatural diversity.